

Året 2021

Pro Sentret / Velferdsetaten 2022

ISBN 978-82-692889-0-2 (Trykt, heftet)

ISBN 978-82-692889-1-9 (PDF)

INNHOILDSFORTEGNELSE

FORORD.....	4
ET FORANDRET MARKED: HVOR BLE DE AV?.....	5
PÅVIRKNINGSARBEID OG SMITTEVERNVEILEDER FOR PERSONER SOM SELGER SEX	7
VAKSINEARBEID.....	8
TJENESTETILBUDET.....	9
ADVOKATBISTAND	11
KOMPETANSESENTERARBEID	11
PUBLIKASJONER	13
UNDERVISNING PÅ VIDEREGÅENDE SKOLE.....	15
GREVIO OG GRETA	15
UNGE SOM BYTTER SEX.....	16
DET ER NOK NÅ.....	18
BRUKERTILFREDSHET - HAPPY OR NOT	19

Forord

Året 2021 ble på alle måter en forlengelse av det sørgelige året 2020.

Koronapandemien fortsatte å prege tilværelsen for oss alle i en evig runddans av økende/synkende smittetall og ditto smitteverntiltak. For personer som selger sex ble året 2021 på enkelte områder enda vanskeligere, men det begynte positivt.

Etter nesten et år uten en smittevernfaglig tilnærming til sexsalg, fikk

Helsedirektoratet, i oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet å bidra til at Pro Sentret og Kirkens Bymisjon utarbeidet smittevernfaglige råd for prostitusjon slik at sexsalg kunne skje på en mest mulig smittevernfaglig måte. Ulike aktører på feltet kastet seg rundt og fikk raskt en bransjestandard på plass, med god smittevernfaglig bistand fra Folkehelseinstituttet. I tillegg til de rent faglige rådene, var oppdraget fra Helsedepartementet en viktig anerkjennelse av personer som selger sex og at denne gruppen må inkluderes i vår felles innsats gjennom pandemien.

Utover våren 2021 ble vaksiner mot covid-19 gjort mer og mer tilgjengelig for alle og det var svært gledelig at nasjonale og lokale myndigheter så viktigheten av å tilby vaksiner til alle uavhengig av oppholdsstatus. Verre var det å få registret at personer uten F- eller P-nummer hadde fått både en og to koronavaksiner. For mange resulterte mangelen på registrering at de ikke fikk utstedt koronapass, som igjen skapte problemer knyttet til inn- og utreise, samt i møte med andre instanser som politi og helsevesen.

Fraværet av økonomiske kompensasjonsordninger for denne gruppen også i 2021 har bidratt til at personer uten andre muligheter til å forsørge seg selv og sine har vært fastholdt i prostitusjon. Vi har også erfart at personer har funnet veiene inn i sexsalg i løpet av året som har gått grunnet en vanskelig økonomisk situasjon etter arbeidsledighet.

Utviklingen fra 2020 hvor få ønsket å anmelde urett som begås mot dem, eller oppsøker helsehjelp i frykt for å bli anmeldt for brudd på smittevernbestemmelsene, fortsatte inn i 2021. Det samme gjorde politiets aksjoner som resulterte i bortvisning, utvisning og internering av utenlandske personer med svært varierende og til tider kreative begrunnelser for hvorfor de utgjorde en fare for folkehelsen. For mange skapte dette en svært vanskelig, uforutsigbar og utrygg situasjon.

Når et nytt år nå er påbegynt er det lov å ønske seg at 2022 har et par hyggelige overraskelser opp i ermet. Vi har uansett besluttet at det er på tide å ta tilbake hverdagen, legge pandemien bak oss og innrette både organisering, drift og tjenesteyting til de behovene som våre brukere har. Derfor har vi besluttet å starte året med en «markedskartlegging» for å tilegne oss oppdatert kunnskap om hvordan vårt hjemlige prostitusjonsmarked ser ut etter to år med pandemi og ut i fra det videreutvikle vårt tjenestetilbud.

Takk til alle ansatte som i motgang og medgang legger for dagen en utrolig ståpåvilje og et utømmelig engasjement. Jeg er utrolig stolt av hver eneste en av dere.

Björg Norli, leder

Et forandret marked: Hvor ble de av?

Nesten to år med pandemi har forandret prostitusjonsmarkedet i Norge og internasjonalt. Det gjenstår å se hvilke endringer som er kommet for å bli. For Pro Sentrets del har pandemien medført en dramatisk reduksjon i antall personer som har brukt våre tjenester. Fra 2019 frem til 2021 har antallet brukere gått ned med nesten 40 %.

De fleste som selger sex i Norge er tilreisende fra andre land. Det har tidvis vært omfattende reiserestriksjoner noe som naturlig nok har hatt stor innvirkning på en gruppe som til vanlig er svært mobil. Norge har hatt noen av de strengeste innreiserestriksjonene i Europa og var nærmest hermetisk lukket fra slutten av januar og frem til begynnelsen av juni i 2021.

Det er imidlertid noe overaskende at antallet tilreisende blant Pro Sentrets brukere ikke har gått særlig opp etter at mange innreiserestriksjoner ble fjernet 5. juli 2021. Tvert imot har vi sett at gruppen fortsatte å minke gjennom høsten. Helt på tampen av året så vi en svak stigning i antallet tilreisende brukere. Våre nordiske samarbeidspartene rapporterer om lignende tilstander, så det er altså ikke et særnorsk fenomen.

Hvorfor kommer ikke de tilreisende sexselgerne tilbake og hvor er de? Svaret vet vi selvfølgelig ikke og det er sannsynligvis svært sammensatt, men vi har noen hypoteser om hva som kan være medvirkende årsaker til at vi ikke ser at flere "kommer tilbake til" sexsalg i Norge.

En av de mest sannsynlige årsakene for reduksjonen i antallet som selger sex er minsket etterspørsel etter seksuelle tjenester. Gjennom hele pandemien har Pro Sentrets brukere meldt om en drastisk reduksjon i kundegrunnlaget. Selv med større vaksinasjonsgrad i befolkningen og mindre strenge smittevernregler er det sannsynlig at det tar tid før etterspørselen etter seksuelle tjenester tar seg opp igjen. Dette gjør at det rett og slett er færre som kan livnære seg ved å selge sex.

I løpet av de årene pandemien har preget verden har mange som selger sex hatt særlig negative erfaringer med sexsalg som en følge av tiltak knyttet til pandemien. Det handler om redusert kundegrunnlag som gjør at man tar mer risikable kunder, ubehageligheter i møte med politiet som har brukt smittvernsregler og innreiserestriksjoner som et påskudd til å slå ned på sexsalg og økt stigma i samfunnet som følge av et offentlig ordskifte som blant annet har omtalt mennesker som selger sex som potensielle smittebomber. For en del kan dette ha gjort kostanden ved å selge sex større enn ulempene og dermed framstår ikke sexsalg lenger som det beste alternativet for inntjening.

Som nevnt har Norge hatt svært strenge innreiserestriksjoner for utenlandske borgere gjennom pandemien. I perioden 2. januar til og med 1. juli (15. juli for personer utenfor EU) var grensene i praksis stengte for personer uten fast oppholdstillatelse i Norge. Dette inkluderte personer med arbeidskontrakt, studenter og for personer med familie i landet. Mange har nok fryktet at tilsvarende strenge tiltak plutselig kunne bli iverksatt igjen. Vi har flere ganger sett at det har kommet lettelser etterfulgt av strengere tiltak, nye

mutasjoner og andre uforutsette hendelser som gir lite forutsigbarhet. Det er nok flere som venter og ser før de tør å investere tid og penger i å reise til Norge. Det kan også være slik at man er bundet til arbeidskontrakter eller andre forpliktelser man må oppfylle før man igjen har mulighet til å reise. Endringer i regler og restriksjoner har skjedd raskt og hyppig under hele pandemien. Det førte til at sexsalg ble mer uforutsigbart og mindre fleksibelt enn før.

Rundt jul 2020 og på nyåret 2021 rapporterte flere medier om en pressemelding fra Oslo politidistrikt der en politiadvokat omtalte migranter som selger sex som potensielle smittebomber og dermed en trussel mot folkehelsen. Det har ikke vært dokumentert noen utbrudd i forbindelse med salg av sex, verken før eller etter uttalelsen. Likevel opplevde migranter som solgte sex å bli gjenstand for hensynsløs adferd fra politiets side og flere ble bortvist og utvist fra landet. I den offentlige samtalen er det imidlertid ingen som har snakket om kjøpers ansvar for smittespredning og folkehelsen. Det er ikke overraskende men forstemmende, at det selv i en ekstrem situasjon som en pandemi, ensidig fokuseres på selger. Personer som selger sex ble alene gjort ansvarlig for transaksjonen og eventuell smittespredning, mens kjøper bokstavelig talt gikk fri. Fri fra et ansvar for at transaksjonen fant sted, fri fra et ansvar for å forhindre smittespredning og fri fra den kriminelle handlingen et sexkjøp faktisk er.

Pro Sentret har også vært påvirket av smittevernregler som har ført til restriksjoner i vår ordinære drift. Det betyr at vi har hatt reduserte åpningstider, tidvis har brukerne ikke kunnet oppholde seg her

eller få varm mat som vanlig. Vi har vært nødt til å holde avstand til brukere og ansatte og vi har måttet bruke munnbind i konsultasjoner og samtaler. Det kan ha gjort Pro Sentret til et mindre attraktivt tilbud for enkelte.

Norske brukere

Selv om den største brukerreduksjonen har skjedd i den tilreisende gruppen, ser vi også en nedgang i antallet norske brukere. Siden «normalåret» 2019, har denne gruppen gått ned med 30 %. Denne nedgangen kan altså ikke forklares av strenge innreiserestriksjoner, men denne gruppen har sannsynligvis også blitt rammet av redusert etterspørsel etter seksuelle tjenester, samt endringene i Pro Sentrets tilbud.

Erfaringsmessig vet vi at norske brukere av Pro Sentret sjelden har sexsalg som hovedinntektskilde. Mange har en eller annen form for offentlig stønad, som uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Andre har jobb i det ordinære arbeidslivet. Disse bruker altså sexsalg som sideinntekt og er ikke avhengig av denne inntekten for å overleve, slik mange tilreisende er. Ettersom alt peker mot at etterspørselen har gått ned, er det sannsynlig at mange i denne gruppen enten har tatt en pause fra sexsalg eller solgt mindre frekvent, eller gått over til andre tjenester som for eksempel webcamsex. Behovet for Pro Sentrets tjenester kan derfor ha vært mindre, noe som delvis kan forklare nedgangen. Vi er ikke kjent med noen tilfeller der norske sexselgere har blitt tatt for brudd på smittevernloven. Norske personer som selger sex har sannsynligvis fått med seg språkbruken i media og politiets fremferd ovenfor migranter som selger sex.

Tiden fremover

Vi tror det meste av nedgangen kan forklares av restriksjoner og politiets adferd, men det forklarer ikke alt. I Pro Sentrets historie har vi alltid forandret våre arbeidsmetoder i takt med endringer i markedet, vi ser nå at det er på tide å ta en fot i bakken etter en lang unntakstilstand. En av de viktigste oppgavene til Pro Sentret i året som kommer vil være å evaluere vår egen innsats ovenfor mennesker som selger sex. Vi vil måtte se på hvem det er vi når, og hvem det er vi ikke treffer med våre tilbud. Kanskje kan det hende det har skjedd så store og varige endringer i markedet at vi må endre på vårt tjenestetilbud og arbeidsmetoder. Dette er ikke første gang vi ser en raskt og dramatisk endringer i prostitusjonsmarked og det blir heller ikke den siste. Pro Sentret følger spent med på utviklingen.

Påvirkningsarbeid og smittevernveileder for personer som selger sex

Nesten ett år inn i pandemien, i januar 2021, hadde norske myndigheter fortsatt ikke kommet personer som selger sex i møte med dialog og et ønske om å inkludere gruppen i nasjonale smittevernstrategier. Fraværet av økonomiske kompensasjonsordninger og mangelen på en smittvernsmessig tilnærming til sexsalg presset mennesker ut i en desperat situasjon, der eneste mulighet til å forsørge seg selv og sine var å fortsette i prostitusjon. Videre erfarte vi at enda færre enn før ønsket å anmelde straffbare forhold, eller oppsøker helsehjelp, i frykt for å bli anmeldt for

brudd på smittevernbestemmelsene. Mangelen på klare regler skapte et stort handlingsrom for utlendingspolitiet, som brukte situasjonen aktivt på målrettede aksjoner mot utenlandske personer i prostitusjon. Resultatet var bortvisning, utvisning og internering av utenlandske personer fordi de, etter sigende, var en fare for folkehelsen. Det hele fulgt av pressemeldinger og oppslag i media med svært stereotypiske, stigmatiserende og fordømmende uttalelser om personer som selger sex. Myndighetens unntakstilstand og politiets aksjoner bidro til å skape en enda vanskeligere, uforutsigbar og utrygg situasjon for personer som selger sex.

I begynnelsen av februar 2021 sendte Pro Sentret derfor et brev til Justis- og beredskapsdepartementet, Politidirektoratet og Oslo Politikammer hvor vi uttrykte en bekymring for situasjonen og ønsket en tilbakemelding fra nevnte instanser på spørsmål knyttet til økonomisk kompensasjon, politiets aksjoner, metoder og uttalelser og uklarhet rundt lokale og nasjonale smittevernregler og salg av seksuelle tjenester. Justis- og beredskapsdepartementet responderte raskt og innkalte til et møte med Statsråd Monica Mæland hvor hun ønsket en orientering om situasjonen for utenlandske personer i prostitusjon under den daværende smittesituasjonen. Kun få dager etter at møtet ble avholdt sendte Helse- og omsorgsdepartementet et oppdrag til Helsedirektoratet. Oppdrag 366 – smittevernsmessige råd om prostitusjon lød:

«Prostitusjon (salg av seksuelle tjenester) er ikke straffbart i Norge. Det bør utarbeides smittevernsmessige råd om prostitusjon med det formål at prostitusjon må kunne skje på en mest mulig

smittevern faglig måte. Rådene bør utarbeides i regi av Pro Sentret og Kirkens Bymisjon. Helse- og omsorgsdepartementet ber om at Helsedirektoratet, i samarbeid med FHI, bidrar til at Pro Sentret og Kirkens Bymisjon og evt. andre aktuelle instanser, utarbeider smittevern faglige råd for prostitusjon».

Det ble nedsatt en arbeidsgruppe ledet av Pro Sentret bestående av ulike tiltak fra Kirkens Bymisjon samt PION. Med faglig veiledning fra FHI og Helsedirektoratet skulle arbeidsgruppen utarbeide et forslag til veileder. Folkehelseinstituttets mal for bransjer, tjenester og organisasjoner som ønsket å utarbeide smittevernveiledere eller bransjestandarder tilpasset sin aktivitet, ble brukt som utgangspunkt for arbeidet. I tillegg til allmenngyldige smittevernråd var det viktig at veilederen tok opp i seg spesielle forhold ved sexsalg som hemmer muligheten til å foreta smittevernmessige gode valg. Videre var en vurdering av de sosiale konsekvensene av de foreslåtte tiltakene en viktig del av oppdraget da sexarbeidere er en svært stigmatisert og marginalisert gruppe i samfunnet.

Etter et intenst stykke arbeid fra alle involverte ble «Smittevern faglige råd for å forebygge covid-19 ved salg eller bytte av seksuelle tjenester» lansert i april 2021. Veilederen ble oversatt til 10 språk og publisert på PIONs hjemmeside, samt på FHIs nettartikkel om bransjestandarder.

Vaksinearbeid

Pro Sentret har i løpet av 2021 samarbeidet med Oslo Kommune om Covid-19 vaksinerings av personer uten fast opphold i Norge. Pro Sentret har ikke selv

administrert vaksinerne, men har hatt ansvar for utrede behov, kartlegge interaksjoner og henvise brukere videre til Gamle Oslo vaksinesenter for vaksinerings dersom det var indikasjon for dette. Pro Sentret har også videreført tilbudet om influensa-, pneumokokk- og hepatitt B-vaksiner og fikk i tillegg 21 kombinerte hepatitt B- og A-vaksiner. Vaksinerings har imidlertid tidvis vært komplisert. SYSVAK-forskriften ble oppdatert desember 2020 med «Vaksinasjon mot covid-19, influensa, pneumokokk og kikhoste skal meldes elektronisk til SYSVAK umiddelbart etter at vaksinasjon er gjennomført», jfr. SYSVAK-registerforskriften kapittel 2 § 2-1 siste ledd. Før dette var det mulig å melde inn vaksiner manuelt, noe Pro Sentret har vært avhengig av, da det ikke er mulig å melde inn vaksiner til pasienter som ikke har D- eller F-nummer gjennom elektronisk melding.

Pro Sentret fikk i løpet av 2021 tilgang til elektronisk meldingssystem gjennom sysvaknett.fhi.no, men fikk fremdeles ikke mulighet til å melde inn vaksiner for personer uten rettigheter i Norge. Gjennom dialog med FHI ble det forespeilet at det skulle skapes en ordning for melding av vaksiner også for personer uten D- eller F-nummer, men dette kom ikke på plass i løpet av året.

Resultatet av dette var at personer uten rettigheter i Norge ikke fikk tilgang til koronapass, til tross for at det var fullvaksinert. Det hadde også som konsekvens at Pro Sentret ikke hadde reelle muligheter til å melde inn influensavaksiner i henhold til SYSVAK-forskriften. For å løse problemet med koronapass, skrev Pro Sentret ut uformelle vaksinebekreftelser som brukere kunne ta

med seg til sitt hjemland, i håp om at de ville kunne få registrert det der. Vi fikk tilbakemelding fra flere brukere med fast opphold i andre europeiske land at de gjennom dette fikk registrert vaksinene hos sin fastlege, mens det for andre ikke var tilstrekkelig.

Tjenestetilbudet

Vi deler ut 10,000 kondomer hver uke.

Pro Sentret er Oslo kommunes tjenestetilbud for personer som har erfaring med å bytte eller selge sex, uavhengig av alder, kjønnsuttrykk og oppholdsstatus. Alle våre tjenester er gratis, en kan være anonym i kontakten med oss og alle som jobber på Pro Sentret er underlagt taushetsplikt. Tiltaket er unikt, både nasjonalt og internasjonalt. Tjenestetilbudet baseres på prinsippene selvbestemmelse, brukermedvirkning, forebygging og skadereduksjon. Brukeren beslutter selv hvilke tjenester hen ønsker å benytte seg av hos oss. Endringer i brukergruppas behov legges til grunn for utviklingen av tjenestene våre, og de skal høres i beslutninger som kan virke inn på deres forhold til Pro Sentret.

Pro Sentret bestreber seg på å være til stede på arenaer hvor brukerne er. I 2021 har vi arbeidet oppsøkende på gata og på internett. Oppsøkende virksomhet på innemarkedet og hjemmebesøk har ikke vært mulig siden utbruddet av Covid-19. Vi har imidlertid oppsøkt kjente brukere på telefon, e-post og WhatsApp. Pro Sentret er tilstede og blir kontaktet på Facebook, Twitter, Instagram og Snapchat. På alle arenaer og i alle kommunikasjonskanaler har vi forsøkt å gi personer som selger seksuelle tjenester oppdatert og korrekt informasjon om generelle smittevernregler og anbefalinger. Det er særlig på WhatsApp vi har sett en stor økning i antallet henvendelser.

Dette er antallet henvendelser på WhatsApp per måned i 2021:

Vi registrerte 2968 besøk i Stua trass pandemien. I 2020 fikk vi dessverre ikke hatt det årlige julebordet for brukerne, så gleden var stor da vi fikk gjennomført julebordet i 2021. Det ble servert julemat og både brukere og ansatte var fint pyntet.

Julestemning 2021

Ved helseavdelingen fikk 366 pasienter til sammen 1375 konsultasjoner hos sykepleier og/eller lege.

Sosialkonsulentene ved Pro Sentret har gitt sosialfaglig bistand og oppfølging til 252 enkeltindivider. I oppsøkende arbeid på gatenivå i Oslo hadde vi kun 47 treff i 2021, mot 418 i 2020. I oppsøkende arbeid på internett er trenden noe annerledes, og vi har registrert 1545 henvendelser til og fra Pro Sentret på de digitale flatene. Tilsvarende tall for 2020 var 1468.

Koronapandemien har hatt stor innvirkning på prostitusjonsmarkedet, med stengte grenser, strenge smittevernregler, frykt for smitte og politiets håndheving av disse reglene. Det har resultert i betydelig nedgang i antallet mennesker som selger seksuelle tjenester, deres behov har endret seg drastisk, og dette igjen har medført store endringer i vårt arbeid og en betydelig innvirkning på tjenestetilbudet. Til tross for færre brukere, rapporterer både sosialarbeidere og helsearbeidere på Pro Sentret at henvendelsene har båret

preg av å være mer kompliserte og ofte ta lengre tid enn det som er vanlig. Mange har hatt spørsmål knyttet til vaksiner, reise, lovlig av sexsalg under pandemien og om Covid-19 mer generelt.

Selv om vi er vant til å jobbe dynamisk på denne måten har korona bydd på store utfordringer for oss, med raskere endringer i markedet enn det vi er vant med. Vi har aldri før vært i en situasjon som er så uforutsigbar både for oss og for våre brukere. Det tok oss litt tid å omstille oss til den nye hverdagen. På tross av heroisk innsats fra alle ansatte i en vanskelig tid, ser vi at det er flere forbedringspunkter i vår håndtering av pandemien. Vi tenker allerede nytt rundt hvor og hvordan vi skal nå ut til våre brukere og vi er svært lydhøre for de endringene og behovene vi ser i gruppa "mennesker som selger sex i Norge".

Podkasten vår, ProPodden, har publisert fem episoder i 2021. En episode med leder Bjørg Norli, en med Line Kolstad Rødseth om prosjektet "Det er nok nå" og tre episoder der brukernes stemmer løftes frem. Vi er aktive på sosiale medier og legger ut mellom 5-20 innlegg i måneden på både Facebook og Instagram.

Advokatbistand

Pro Sentret har gjennom hele 2021, som tidligere år, hatt tilbud om gratis advokatbistand en ettermiddag i uken. Det er to faste advokater som deler ukene mellom seg. Siste halvår 2021 har flere vikarer tatt advokatvakter grunnet foreldrepermisjon. Også i 2021 har pandemien satt et sterkt preg på driften. Advokatene har vært på hjemmekontor og tatt imot henvendelser på telefon. Det reduserer naturlig nok tilgjengeligheten ved at dropin-effekten i stor grad forsvinner når advokaten ikke fysisk befinner seg på Pro Sentret. I 2021 har advokatene behandlet 17 saker, fordelt på 16 henvendelser. I fire av sakene har dialog og samhandling vært mellom advokat og ansatt på vegne av bruker. På ni advokatvakter var det ingen henvendelser.

Det er personer med ulik bakgrunn, livssituasjon og oppholdsgrunnlag som benytter seg av tilbudet. Majoriteten av henvendelsene er fra kvinner, kun tre menn mottok advokatbistand i året som gikk. Det er både personer bosatt i Norge og migranter fra ulike deler av Europa, Asia og Sør-Amerika som oppsøker advokatbistand. Majoriteten av sakene var spørsmål knyttet til strafferett. Disse sakene omhandlet vold, voldtekt og seksualisert vold. De resterende henvendelsene dreide seg om utlendingsrett, ekteskap og barnefordeling.

Personer som selger sex oppsøker i liten grad ordinært hjelpetilbud. De aller fleste oppgir at de ikke ville ha oppsøkt advokat uten dette tilbudet og majoriteten får slik bistand i disse konsultasjonene at saken blir avsluttet. Kun et fåtall av sakene

henvises videre, i hovedsak til andre rettshjelpstilbud som JURK, Juss Buss eller Kontoret for Fri Rettshjelp. Majoriteten får altså løst sitt juridiske problem ved å benytte seg av denne ordningen.

Personer som selger sex er en utsatt gruppe og det har vært særlig tydelig også i året som har gått. De utsettes for stigmatisering, diskriminering og marginalisering og har dermed vanskeligheter med å få sine rettigheter oppfylt. I 2021 har stadig nye innreise- og karantenebestemmelser, smitteverntiltak og utfordringer knyttet til vaksiner og koronapass forverret denne situasjonen betraktelig. Det viser hvor viktig dette tilbudet er for denne gruppen.

Kompetansesenterarbeid

I 2021 hadde Pro Sentret 213 ulike informasjons- og veiledningsoppdrag. Pro Sentrets mål som kompetansesenter er å formidle vår erfaringsbaserte og faglige funderte kunnskap, og bidra til at stemmene til personer med sexsalgs erfaring blir hørt. Vi gir informasjon og veiledning til alle som ønsker mer kunnskap og kompetanse. Også 2021 ble et annerledes år og vi har hatt færre muligheter til fysiske møter. Dette har naturlig nok påvirket arbeidet vårt med foredrag, undervisning, veiledning, hospitering og informasjonsarbeid.

I 2021 kom de fleste forespørslene fra ulike deler av tjenesteapparatet. Vi mottok 68 henvendelser som inkluderer både rådgivning i enkeltsaker og foredrag for hele eller deler av en arbeidsplass. Det er

særlig personer som jobber med rus, psykiatri og ungdom som henvender seg, samt personer fra andre prostitusjonstiltak i Norge. Ofte ser vi at en enkeltsak gjør en arbeidsplass bevisst på at de mangler kompetanse på dette feltet slik at de både ber om hjelp i den enkelte saken og får et kompetanseløft for hele organisasjonen. Det er bra.

Media kontakter Pro Sentret, både for bakgrunnsinformasjon til dokumentarisk arbeid og aktuelle nyhetssaker. I 2021 besvarte vi 31 henvendelser fra presse og media. Svært mange av henvendelsene var knyttet til pandemiens konsekvenser for personer som selger eller bytter seksuelle tjenester. Særlig fikk smittevernveilederen for personer som selger sex mye oppmerksomhet når denne ble lansert i april 2021.

I tillegg hadde vi over 40 forskjellige kontakter med studenter og organisasjoner. I løpet av 2021 opplevde vi at en del ga uttrykk for en «digital trøtthet» og valgte å utsette ønsket/planlagt undervisning/besøk i påvente av mulighet for fysiske møter. Vi har likevel i året som har gått hatt ulike oppdrag for studenter fra universiteter, høyskoler, videregående skoler og folkehøyskoler. I tillegg til kunnskapsformidling om Pro Sentret, menneskehandel og salg og bytte av sex, har vi gitt råd og veiledning til studenter ved ulike utdanningsinstitusjoner og gjennomført undervisning på videregående skoler i Oslo og Viken. Videre har vi gitt råd og veiledning til flere som jobbet med akademiske oppgaver.

På tross av begrensningene har vi holdt foredrag og innlegg for ulike aktører, som innlegg på ROSA-seminaret, foredrag for Barnas Jurist, undervisning for

legestudenter og skoleringsseminar for FRI i samarbeid med PION. Vi har holdt tre digitale fagdager om barn og unge som selger og bytter sex. To i Drammen og en i Oslo. Vi fikk også avholdt en fysisk fagdag om barn og unge som selger og bytter sex, samtykkende seksualitet og forebygging av seksuelle overgrep sammen med Sex og Samfunn og Stiftelsen Tryggere i Nordre-Follo kommune og holdt innlegg om barn og unge som selger og bytter sex på den kommunale temauken «Si det til noen» i Lillesand.

I 2021 har Pro Sentret også bidratt i ulike nettverk og fora. Vi er representert i sentrumssamarbeidet «åpne rusmiljøer», nasjonalt SRHR-nettverk, i samarbeidsforumet for tilreisende EØS-borgere og i arbeidsgruppa til regjeringens handlingsplan mot voldtekt.

Verdien av å ha etablert gode nettverk over lang tid viste seg å være svært stor når pandemien stengte Norge i mars 2020. I året som har gått har vi også hatt godt samarbeid med nettverkene vi har for prostitusjonstiltak i Norge og Norden. Pandemien har medført behov for samarbeid og samhandling og vi har benyttet nettverkene til å utveksle erfaringer om hvordan man kan jobbe med oppsøkende arbeid og gi gode helse- og sosialfaglige tjenester til personer som selger sex. Nasjonalt har vi i fellesskap rettet henvendelser til myndigheter og politikere om hvordan smittevernstiltakene og pandemien påvirker personer som selger sex, og vi har adressert ulike problemstillinger av både praktisk og politisk art.

Høringer og innspill 2021

- Forslag til ny forskrift om legemiddelresepter og rekvisisjoner
- Forslag om endringer i smittevernloven (portforbud)
- Plan for seksuell og reproduktiv helse i Oslo 2022-2025
- NOU 2020:17 "Varslede drap?" Partnerdrapsutvalgets utredning
- Elektronisk kontroll ved brudd på besøksforbud (omvendt voldsalarm)
- Endringer i Straffeloven og Skadeerstatningsloven (skjult forfølgelse mv)
- Innspill til Bufdirs rapport om isolasjon, livskvalitet og helsetjenester under pandemien
- Innspill til utredningen innen menneskehandelsfeltet (POD)
- Innspill til Straffelovrådet - Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Publikasjoner

Pro Sentret publiserte to rapporter i 2021. En om koronasituasjonen og en om rusfeltet håndtering av sexsalg.

Rapporten om situasjonen for mennesker som selger sex under korona het "Another year of COVID-19, A follow-up report on the handling of the pandemic and persons who sell sex in Norway and the Nordic countries." Som navnet tilsier var dette en oppfølgingsrapport til vår forrige rapport "Oversett og etterlatt. Om Covid-19 pandemien og smittevernberedskap for personer som selger sex". Der den forrige rapporten tok for seg de først månedene av pandemiene tok denne rapporten for seg

perioden juni 2020 til juni 2021. Denne rapporten dekket et lengere tidsrom og vi innhentet også informasjon fra våre samarbeidspartnere i de Nordiske landene for et gi et mer helhetlig og nyanser bilde.

Hovedfunnene i begge rapportene om korona er at mennesker som selger sex har blitt rammet hardt av pandemien og restriksjonene som fulgte med den. Myndighetene i de Nordiske landene har ikke klart å nå gruppen med effektive tiltak, økonomisk bistand eller tydelig og tilgjengelig kommunikasjon rundt regler og restriksjoner hva angår reise, nærkontakter og næringsvirksomhet. I Norge kommuniserte myndigheten tydelig at salg av sex er et uønsket fenomen og at det derfor ikke var aktuelt med økonomiske kompensasjonsordninger for denne gruppen.

Begge rapportene viser tydelig at mennesker som selger sex ikke er inkludert i beredskapsplaner, noe som fører til ytterligere sårbarhet i en krisesituasjon. Rapportene viser også at politiet benyttet denne krisesituasjonen til målrettede aksjoner mot en marginalisert gruppe.

I tillegg lanserte vi rapporten "Ute av syne, ute av sinn - om rusfeltet håndtering av salg og bytte av sex i rusmiljøene." Rapporten ble laget på bakgrunn av endringer i Pro Sentrets brukergruppe og prostitusjonsmarkedet de siste 20 årene. For 20 år siden utgjorde kvinner med rusavhengighet den store majoriteten av Pro Sentrets brukere. For noen var bruk av rusmidler årsaken til at de solgte sex, for andre var det et resultat av prostitusjonen. Kvinner som solgte sex, var synonymt med kvinnelige rusavhengige og Pro Sentrets tjenestetilbudet var naturlig nok rettet mot

rusmiddelbruk og konsekvensene av et liv i aktiv rus.

På et tidspunkt fikk rusproblematikken så stor plass at det faktisk ble diskutert hvordan vi skulle putte prostitusjonen tilbake i sentrum for Pro Sentrets arbeid. Dette til tross, kvinnene snakket åpent om å selge sex for å finansiere rusbruk og det ble ansett som en ærbar måte å tjene penger på som bidro til at de kunne ta kontroll i eget liv. Siden midten av 2000-tallet har prostitusjon i hovedsak vært en fenomen knytte til migrasjon.

Oppmerksomheten som ble rettet mot den migrasjonsrelaterte prostitusjonen og et stadig økende antall utenlandske personer i det norske prostitusjonsmarkedet, bidro til at Pro Sentret og andre tjenestetiltak på feltet innrettet sin virksomhet deretter. Også i dag er 80% av Pro Sentrets brukere migranter.

Rapporten beskriver endringene på feltet som igjen har ført til at ansatte i rusomsorgen ikke lenger har den samme kompetansen på, og bevisstheten rundt salg av sex. Det har også skjedd en endring i holdninger til salg av sex i rusmiljøene. Tidligere snakket kvinnene åpent om at de solgte sex og sexsalget foregikk i hovedsak utenfor rusmiljøet. I dag er det mer stigma knyttet til sexsalg og mer av salget foregår internt i rusmiljøet og bærer preg av bytte- og romantiske relasjoner.

Fontene forskning Fagartikler Kontakt oss

Problemet er ikke om noen selger sex, problemet er usynliggjøringen av fenomenet, skriver Astrid Renland i denne kronikken...

Rolf Flatmo

Å ivareta seksuell helse krever mer enn en skål med kondomer

Astrid Renland, kriminolog og rapportforfatter

DEBATT: Rusfeltet mangler systematisk kunnskap om salg og bytte av sex. Det fører til usynliggjøring, taushet, stigma og skam.

Publisert 14.10.2021 14:43
Oppdatert 14.10.2021 14:43

Faksimile, Fontene, 14.10.2021

Rapporten ble lansert den 12. November i samarbeid med KORUS Oslo. Det var et 2,5 timer langt seminar for ansatte i rusomsorgen som hadde som mål å adressere den manglende åpenheten rundt salg av seksuelle tjenester blant brukere i rusomsorgen. Ved å løfte disse problemstillingene og gi konkrete verktøy håpte vi å kunne bidra til å øke de profesjonelle hjelpenes handlingskompetanse i møte med rusavhengige med sexsalgserfaringer. Ved å bytte ut hemmelighet med åpenhet bedrer man brukernes mulighet til å få ivaretatt sin seksuelle helse og rettigheter.

Tydelige anbefalinger til hjelpeapparatet

KONKRETE TIPS TIL DEG SOM JOBBER I RUSFELTET:

- Ha kondomer og glid synlig og tilgjengelig
- Snakk med brukeren om seksuell helse på samme måte som du tar opp andre helsespørsmål og/eller kartlegger helseproblemer og behov for helsehjelp
- Inkluder spørsmål om seksuell helse på områder man spør om fysisk og psykisk helse
- Ikke vær heteronormativ
- Spør brukeren om kjønns- og seksuell identitet – også kvinner
- Ikke ta taushet som et uttrykk for avvisning
- Lær deg å tåle avvisning og vis at du tåler å høre hva brukeren/brukerne sier
- Snakk om salg og bytte av sex som et rasjonelt valg for å håndtere rusekonomien og livssituasjonen, og ikke som et uttrykk for marginalisering, avmakt og overgrep
- Inviter brukerne med på utforming av temagrupper knyttet til seksuell helse, seksuell adferd, transaksjonell sex m.m. Husk at det ikke bare er kvinner som har seksuell helse
- Spør med åpenhet, interesse og faglig nysgjerrighet om hva brukeren/brukerne vet om salg og bytte av sex i rusmiljøet. Målet er ikke å få innsikt om den enkelte personen selger eller bytter sex, men å signalisere at det er rom for å snakke om egne erfaringer om brukeren ønsker
- Unngå å bruke uttrykk som «du selger deg», «du selger kroppen din», «du prostituerer deg»
- Ikke vær moraliserende eller paternalistisk
- Ikke ta utgangspunkt i «stereotypiske kjønnsrollemønstre»
- Vær bevisst på institusjonskultur, så vel som egne fordommer, stigma og holdninger knyttet til salg og bytte av sex
- Snakk med kollegaer eller ta kontakt med Pro Sentret hvis du trenger noen du kan diskutere med

Undervisning på videregående skole

Pro Sentret har siden 2007 hatt et undervisningstilbud til videregående skoler hvor målet er å skape økt refleksjon og bevissthet omkring prostitusjon og menneskehandel. Lærere har brukt opplegget som en del av den ordinære undervisningen i norsk, historie og samfunnskunnskap. Migrasjon, fattigdom, interseksjonalitet og globalisme er temaer som opptar elevene i videregående skole. I undervisningen fokuserer vi derfor på

hvordan etnisitet, kjønn, sosial klasse og fattigdom virker sammen og påvirker personers leve- og livsvilkår og følgelig kan få betydning for valget om å migrere for å selge sex. Videre sammenlikner vi situasjonen for personer i prostitusjon i Oslo på 1870-tallet med situasjonen for sexarbeidere i Norge i dag. Økt kunnskap om samfunnsforhold som påvirker folks livsvilkår sammen med etisk refleksjon styrker det holdningsskapende budskapet i prosjektet.

Også i 2021 har pandemien ført til en reduksjon i antallet undervisninger sammenlignet med tidligere år. Videregående skole har vært på ulike nivå i trafikklysmodellen, noe som har vært utfordrende for planlegging og gjennomføring av undervisning. I noen tilfeller har derfor kortere undervisningsopplegg blitt holdt på digitale flater, så som Teams eller Zoom. Dette tross har vi i 2021 undervist 16 skoleklasser i Oslo og i Viken og får veldig gode tilbakemeldinger fra både lærere og elever.

Greio og Greta

GREVIO: Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen) har som formål å verne kvinner mot alle former for vold, og å forebygge, påtale og eliminere vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. GREVIO er en uavhengig ekspertgruppe som overvåker gjennomføringen av Istanbulkonvensjonen og foretar jevnlig evalueringer av alle land som har ratifisert konvensjonen. De utarbeider og publiserer rapporter som evaluerer lovgivningsmessige og andre tiltak

iverksatt av de ulike landene for å implementere bestemmelsene i konvensjonen.

I 2020 rapporterte Pro Sentret til GREVIO for perioden 2018- 2019. I rapporten tok vi blant annet opp den manglende tilgjengeligheten på krisesenter for kvinner i aktiv rus, helsetjenester for personer uten oppholdstillatelse og mangelfull tilgang til tolk. I forbindelse med sitt besøk til Norge i 2021 ønsket de å møte Pro Sentret. Flere ansatte på Pro Sentret deltok på møtet og delte villig av sin erfaring og kunnskap om de utfordringene personer som selger sex har når det gjelder vold generelt og vold i nære relasjoner spesielt.

GRETA: Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel, har som formål å forebygge og bekjempe menneskehandel, beskytte ofre og etterforske og straffeforfølge menneskehandlere. Konvensjonen har etablert en uavhengig overvåkningsmekanisme som skal føre tilsyn med bestemmelsenes praktiske gjennomføring. Ekspertgruppen for tiltak mot menneskehandel, GRETA, har ansvar for å evaluere konvensjonens gjennomføring i de landene som har ratifisert den. En av metodene i dette arbeidet er evalueringsbesøk i de aktuelle landene. Disse besøkene gjør det mulig å evaluere effekten av tiltak som iverksettes for å gjennomføre konvensjonen. I tillegg til å møte myndigheter, politikere, politi og rettsvesen kan GRETA be om møter med sivilt samfunn og instanser hvor personer utsatt for menneskehandel får bistand. Basert på disse besøkene publiserer GRETA landrapporter med anbefalinger om tiltak mot menneskehandel. I forbindelse med GRETAs tredje evaluering av Norge ønsket de et møte med Pro Sentret. Flere av Pro Sentrets ansatte deltok på møtet og delte villig av sin erfaring og kunnskap om

menneskehandel i prostitusjonsmiljøene, hva som fungerer og ikke fungerer i tiltakskjeden for ofre for menneskehandel og utfordringer knyttet til identifisering, etterforskning og irettføring.

Unges som bytter sex

Som en del av Pro Sentrets forebyggende arbeid har vi de siste årene jobbet spesifikt med barn og unge som selger og bytter sex. Pro Sentret mener at den beste måten vi kan jobbe forebyggende på er ved å skaffe mer kunnskap om tematikken, og å bruke denne kunnskapen til å styrke handlingskompetansen til personer som jobber med barn og unge. Derfor har vi jobbet aktivt for å få mer på plass mer kunnskap om temaet, samtidig som vi bidrar til skolering av relevante aktører og instanser.

Opplæringsdager

Pandemien og ulike smittevernstiltak har også 2021 satt sitt preg på opplæring og undervisning om unge som bytter sex. Dette til tross, vi har undervist for flere studenter som har tatt kontakt med oss fordi de ønsket å skrive oppgaver om tematikken. Vi har også undervist for ulike faggrupper blant annet på Ung Arena, helsestasjon for ungdom og i Lillesand kommune.

Vi har gjennomført fire opplæringsdager om selvbestemt seksualitet, forebygging av seksuelle overgrep og unge som bytter sex i samarbeid med Stiftelsen Tryggere og Sex & Samfunn. Dagene ble holdt henholdsvis i Oslo, Nordre Follo og to dager i Drammen. Tilbakemeldingene vi får på opplæringsdagene er gjennomgående svært gode. Majoritet finner opplæringen

oppklarende og bevisstgjørende, samt nyttig for det daglige arbeidet med barn og unge. Pro Sentret opplever at det er fortsatt et stort behov for og etterspørsel etter opplæring på denne tematikken og opplæringsdagene blir fortsatt raskt fulltegnet.

Emilie

I november 2021 ble endelig Emilie lansert på et webinar i samarbeid med RVTS Øst. Hun er en del av RVTS sitt snakkemedbarn.no-univers. De har utviklet forskjellige avatarer som er barn og unge med forskjellige utfordringer som du som hjelper skal snakke med på best mulig måte. Pro Sentret har samarbeidet med RVTS om utviklingen av avataren Emilie. Samtalen du skal ha med Emilie handler som salg og bytte av seksuelle tjenester. I tillegg til spillet er relevante artikler tilgjengelig på plattformen. Slik ser nettsiden ut:

Før man starter samtalen med Emilie gis litt informasjon. Emilie er 16 år og går på videregående skole. I spillet er spilleren kontaktlæreren som har en god relasjon til Emilie. Emilie har den siste tiden kommet på skolen med mange nye og dyre ting som kontaktlæreren vet at hverken Emilie eller foreldrene hennes har økonomi til å kjøpe, blant annet en kostbar veske. Kontaktlæreren har også sett at Emilie har satt seg inn i en bil med en eldre mann etter skolen. Kontaktlæreren velger å ta det opp med henne. Det er denne samtalen spillet simulerer slik at man kan øve seg på å

adressere tematikken til en tenårings som ikke nødvendigvis selv opplever situasjonen som utfordrende.

Ung i Oslo

I 2021 var også spørsmål om sex mot vederlag med i Ung i Oslo undersøkelsen, på samme måte som i 2018. Tallene for 2021 er noe lavere enn i 2018 (3% mot 3,5%). Vi vet ikke om dette er statistisk signifikant, men vi vet at færre elever besvarte undersøkelsen i 2021 og at korona har påvirket ungdommenes atferd på mange måter.

KORUS har gitt oss mer omfattende data enn det som er oppgitt i rapporten fra Ung Data, og der ser vi mye det samme som vi så i 2018. Blant de ungdommene som har solgt eller byttet sex i løpet av det siste året er det få som har gjort det mange ganger. De ungdommene som har solgt sex skårer høyere på en rekke sårbarhetsfaktorer, men det er også ungdommer i gruppa som ikke skiller seg fra sine jevnaldrende når det kommer til rus, psykisk helse, økonomi og generelle levekår. For alle som jobber med unge er dette verdt å være oppmerksom på og er også tematikk vi adresserer i opplæringsdagene vi holder i samarbeid med Sex og samfunn og Stiftelsen Tryggere.

Det er nok nå

På Pro Sentret har vi alltid hatt mange brukere som forteller om erfaringer med seksualisert vold og voldtekt, både i forbindelse med salg av sex og ellers i livet. Vi så behov for å øke kompetansen blant våre ansatte på denne tematikken og å sørge for at våre brukere får den informasjon, støtte og hjelp som skal til for å kunne kreve sine rettigheter og maksimere egen psykiske helse. Pro Sentret søkte derfor midler til et prosjekt med mål om å øke kunnskap om seksualisert vold mot mennesker som selger seksuelle tjenester. I 2020 mottok Pro Sentret tilskudd fra Justis- og beredskapsdepartement til prosjektet som en del av regjeringens handlingsplan mot voldtekt (2019- 2022). Grunnet utfordringer knyttet til koronapandemien ble midlene søkt og innvilget overført til 2021.

Prosjektet har vært todelt og skulle både øke kunnskap og kompetanse om vold og voldtekt hos tjenesteytere, samt øke kunnskap og gi psykoedukasjon til egne brukere om vold og overgrep, reaksjoner,

rettigheter og hjelpetilbudene som finnes. I januar ble det nedsatt en referansegruppe bestående av representanter fra: Etterforskningsseksjon seksuallovbrudd i Oslo politidistrikt, overgrepsmottaket ved Legevakten i Oslo kommune, bistandsadvokat fra advokatfirmaet Salomon og Dixi Ressurscenter. Referansegruppen møttes 6 ganger i løpet av 2021. I tillegg ble det etablert kontakt med to faste nøkkelpersoner som var innom Pro Sentret for samtaler hver måned. Prosjektleder har i hele prosjektperioden vært Pro Sentrets representant arbeidsgruppen for "Handlingsplan mot voldtekt" i POD.

Pro Sentret opprettet en egen Instagramkonto for prosjektet som ble promotert gjennom Pro Sentrets andre SOME kanaler og via flyers med QR-kode som ble levert ut på relevante arrangementer og på Pro Sentret. Det ble også laget en informasjonsfilm om prosjektet til sosiale medier. I samarbeid med JURK har det vært avholdt to samtaler på «Club House» i tillegg til to samtaler med sosialkonsulent på Pro Sentret. Det har blitt produsert to episoder til Pro Sentrets podkast; en hvor prosjektleder informerer om bakgrunnen for prosjektet og hva Pro Sentret ønsker å oppnå og en med en nøkkelperson som forteller om sine erfaringer knyttet til voldtekt og møte med behandlingsapparatet.

I løpet av prosjektperioden ble det arrangert to «Facebook-live» arrangementer. Det første arrangementet var en samtale med sykepleier på Pro Sentret og leder for pasientorganisasjonen for personer med kjønnsinkongruens Aleksander Sørlie om transpersoner og skeives særlig utsatthet

for seksualisert vold. Det andre arrangementet var en samtale med professor May-Len Skilbrei om hvorfor mennesker som selger sex ikke blir ansett som verdige offer for voldtekt.

Pro Sentret har også bistått en nøkkelperson med å skrive kronikk om sexsalg og voldtekt som ble publisert i Psykologisk Tidsskrift. I samarbeid med Nadheim ble det gjennomført et webinar om sexsalg og voldtekt og Pro Sentret holdt innlegg om tematikken på et ROSA-seminar.

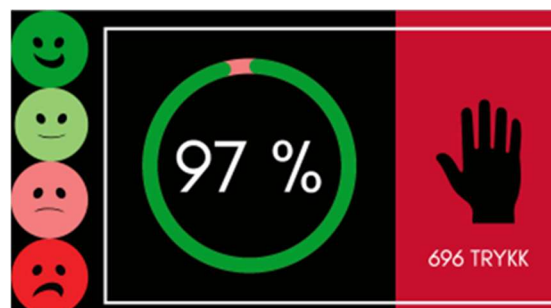
Grunnet pandemien og gjeldende smitteverntiltak har det gjennom året vært utfordrende å få til opplæringstiltak direkte til tjenesteytere. Pandemien satte dessverre også en stopper for et større avslutningsarrangement med innlegg fra en nøkkelperson og flere sentrale aktører i panelet. Selv om prosjektperioden nå er avsluttet vil Pro Sentret jobbe videre med å utarbeide et undervisningsopplegg om tematikken for å øke kunnskap og kompetanse hos aktuelle instanser og egen brukere.

Brukertilfredshet - Happy or not

Pro Sentret har besøk av personer fra mange ulike nasjonaliteter og med svært varierende lese- og skriveferdigheter. Dette gjør at tradisjonelle skriftlige brukerundersøkelser er vanskelig å gjennomføre på en god måte. I 2018 begynte vi derfor å bruke en såkalt «happy or not»-terminal, som gir brukerne anledning til å gi oss tilbakemeldinger fortløpende etter hvert besøk. Denne løsningen er kjent fra andre tjenester der brukergruppa er sammensatt og

mangfoldig, så som på flyplasser og i handelsnæringen. Smiley-ikonene er universalt selvforklarende, slik at personer som ikke leser, like fullt kan gi oss sin mening. Vi stiller spørsmålet «Hvor fornøyd er du med besøket ditt på Pro Sentret i dag?» på skjermen, med muligheten for å velge norsk, engelsk, spansk, bulgarsk, thai eller rumensk.

I 2021 var det 696 tilbakemeldinger på terminalen. Av disse var det 650 som ga oss topp score. Det var kun 15 trykk på de to dårligste responsene i løpet av 2021.

Pro Sentret / Velferdsetaten 2022

ISBN 978-82-692889-0-2 (Trykt, heftet)

ISBN 978-82-692889-1-9 (PDF)